

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ВИВЧЕННЯ ПОКУТТЯ (90-і рр. ХХ – початок ХХІ ст.)

Андрій КОРОЛЬКО

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника;
кафедра історії України Інституту історії і політології

У статті здійснено огляд і аналіз історико-краєзнавчих досліджень історико-географічного регіону Прикарпаття – Покуття. Звернено увагу на організацію науково-дослідницьких експедицій у регіон області; індивідуальні дослідження окремих науковців та краєзнавців; проведення наукових конференцій з проблем історичного краєзнавства, етнології, туризму; публікації наукових праць з питань історичного краєзнавства; пожвавлення роботи музеїв, які займаються даною проблематикою; організацію на Івано-Франківщині, зокрема і на Покутті, загальноукраїнських та регіональних фестивалів, оглядів свят і спеціальних виставок.

Ключові слова: Покуття, регіон, краєзнавство, етнологія, історико-краєзнавча література, музей, фестиваль.

Покуття – це мальовничий закуток Прикарпаття, яке поряд з Гуцульщиною, Бойкіщиною, Опіллям, є частинкою багатого своєю матеріальною і духовною культурою рідного краю. Тут легендами оповиті старовинні замки й будівлі, колоритна говірка, дзвінкоголоса народна пісня.

Для Покуття характерний складний і часом трагічний історичний шлях. Знаходячись в центрі Європи на рубежі західної цивілізаційної культури і порубіжжя хижих кочових племен в далекому минулому, тут відбувались нескінченні війни за право панування на цій благодатній землі. На протязі майже всієї історії населення краю знаходилося під колоніальним гнітом і тим самим відчувало значний вплив культур різних етносів усіх чотирьох сторін світу. Немаловажний вплив на культурний розвиток мало переплетення торгових шляхів, які тут проходили. Крім українців, у різні часи на Покутті проживали поляки, євреї, німці, караїми, вірмени, росіяни та інші народи.

У пропонованій статті Покуття окреслене територіями Снятинського, Городенківського, Тлумацького, південно-східної частини Тисменицького, більшості Коломийського (без південно-західної частини) районів Івано-Франківської області¹.

Про історію, культуру і побут Покуття є чимало літератури, різнопланової за широтою проблематики, формою і жанром: від газетної публіцистики і фрагментів в окремих виданнях до узагальнюючих праць, присвячених окремим районам Покуття. Своєрідна побутова культура цього краю здавна притягала до себе етнологів, фольклористів, лінгвістів. Починаючи з ХVIII ст. Покуття стало об'єктом дослідження польських, німецьких, чеських та інших дослідників.

В радянські часи історико-краєзнавчі дослідження з вивчення Покуття гальмувались. Незважаючи на це, плідно працювали регіональні краєзнавчі та етнографічні музеї, переважно народної архітектури й побуту. Як правило, їх діяльність зводилась до збору та концентрації у фондів запасниках пам'яток історії, культури й мистецтва покутського краю без відповідного аналітичного об'рунтування².

Знаменною подією стало видання в радянський час енциклопедичної колективної праці «Історія міст і сіл Української РСР. Івано-Франківська область». У книзі за алфавітом подані нариси про районні центри, селища і села, що особливо виділялися своєю історією в минулому, так і значними досягненнями у сьогоденні. Значне місце приділяється історії Коломийщини, Городенківщини, Снятинщини, Тлумаччини, Тисмениччини. Над підготовкою і написанням статей з історії покутських районів Прикарпаття активно працювали як відомі науковці, так місцеві краєзнавці. Про Городенківщину публікації підготували Г.Патика, У.Перекопський, Ю.Боднарчук, М.Хвостін; історії Коломийщини приділили увагу Я.Мельничук, І.Васюта, С.Макарчук, П.Сегал, Г.Старча, В.Твердохліб, М.Цмук, А.Босацький; в доборі і написанні матеріалів про Снятинщину взяли участь І.Червінкін-Корольов, В.Василевський, Е.Качуляк, М.Пернеровський, Л.Васерман, В.Солоненко, Л.Бучик, Н.Личук, О.Сьома; публікації про населені пункти Тлумаччини підготували Л.Правдива, А.Сасевич, С.Гранат, В.Мельник, О.Сердюк, В.Гарець, Є.Гуменюк; над вивченням історії Тисмениччини звертали увагу В.Духнич, Т.Бернацек, А.Кравченко. Книга багато ілюстрована фотокопіями історичних документів, картами, фотографіями видатних людей краю, промислових і сільськогосподарських об'єктів, закладів культури та визначних місць, що найповніше відображають природу й сучасне життя Івано-Франківської області³.

У 70–80-х рр. ХХ ст. з'являється низка історико-краєзнавчих статей, які друкуються в обласних і районних часописах В.Грабовецьким, П.Арсеничем, Б.Гаврилівим.

З'являються і спеціалізовані праці з вивчення Покуття. Ще у 50-х рр. ХХ ст. вийшла монографія з покутської діалектології Богдана Кобилянського. У 1987 р. редактор особливо популярного в ті часи львівського часопису «Жовтень» (сьогодні називається «Дзвін») Роман Федорів надрукував історико-етнографічний нарис «Покуття» Михайла Паньківа, де визначені межі регіону, його культурно-етнографічні особливості, походження назви «Покуття». До того часу в радянській історико-краєзнавчій та етнографічній науці територія Покуття визначалась від декількох сіл до низинних територій межиріччя Дністра і Пруту всієї галицької Гуцульщини і частини Бойківщини. Вихід у світ статті дав можливість захистити цілий ряд дисертацій по культурі й побуті цього регіону та появи багатьох статей і повідомлень⁴.

Початок 1990-х рр. характерний не лише здобуттям Україною своєї незалежності та початком розбудови молодій державі, але загальним піднесенням національної культури і освіти, в тому числі історико-краєзнавчої й етнологічної науки. У Львові на базі відділення у 1991 р. було відкрито Інститут народознавства, який очолив Степан Павлюк. Поряд із розробленням проблем загальносвітової етнології Інститут значно активізував свою діяльність на вивчення проблем культури і побуту Карпат і Прикарпаття. Посилили науково-дослідницьку роботу народознавчі інституції та краєзнавці і етнографи Івано-Франківської області.

Історико-краєзнавчі дослідження з вивчення Покуття в роки незалежності України здійснюється по таких напрямках: організація науково-дослідницьких експедицій у регіони області; індивідуальні дослідження окремих науковців та краєзнавців; проведення наукових конференцій з проблем історичного краєзнавства, етнології, туризму; публікація наукових праць з питань історичного; поживлення роботи музеїв, які займаються даною проблематикою; відновлення громадських і родинних звичаїв і обрядів більшістю населення Покуття і сприяння у цьому державних та громадських інституцій; організація на Івано-Франківщині, зокрема і на Покутті, загальноукраїнських та регіональних фестивалів, оглядів свят і спеціальних виставок.

У 1992–2000 рр. Інститутом народознавства НАН України організувались експедиції на Покуття. Мета експедицій – вивчення культури і побуту та меж цього регіону з метою випуску історико-етнографічного нарису про Покуття. В експедиції приймали участь наукові співробітники Інституту. Очолювали експедицію 1992–1993 рр. кандидат історичних наук М.Глушко, наступні три роки – доктор філологічних наук, професор Р.Кирчів.

Активно організуються і проводяться всеукраїнські і регіональні науково-практичні конференції на теренах Покуття. Слід виокремити конференції присвячені 95- і 100-річчю заснування товариства “Січ” у с. Завалля Снятинського району (1995 і 2000), 140-річчю видавничої справи в Коломиї (2004), 600-річчю надання Коломиї магдебурзького права (2005), пам’яті організатора січово-стрілецького руху в Галичині, генерального отамана Українського січового союзу, голови Української Босвої Управи Кирила Трильовського (2007), 850-річчю заснування Снятина (2008), 100-річчя відкриття снятинської ратуші (2009) тощо⁵. Організуються відкриті виставки і круглі столи у районних і міських бібліотеках Коломийщини, Городенківщини, Тлумаччини, Снятинщини, Тисмениччини, присвячені відомим датам і видатним людям покутського краю.

Місцева влада також регулярно готує до видання, присвячені знаменним подіям, буклети, довідники, які покликані відкрити красу й багатство найкращих куточків покутського краю для гостей і туристів. Серед такого типу видань потрібно виділити наступні: “Івано-Франківщина: туристична. Бойківщина. Гуцульщина. Опілля. Покуття” (2007), “Коломийщина: Фотоальбом” (упорядник В.Плахта) (2002), “Коломийщина” (упорядники Н.Тарновецька і М.Кавацук) (2008), “Коломийщина. Історія-культура-туризм” (2008), “Коломия-місто”

(упорядник М.Савчук, 2008), “Снятинщина: місцеве самоврядування” (упорядник В.Харитон) (2005), “Снятин. Історія-культура-туризм” (2009), “Мій Снятин. 850-річчю Снятина присвячується” (упорядник П.Боднар) (2008), “Скрижалі Покутської Городенківщини” (упорядник Я.Левкун) (2009), “Тлумаччина. Історія-культура-туризм” (2007) та ін.⁶

До 90-х років ХХ ст. на терені України випускався єдиний науковий журнал з проблем етнографії, фольклору і мистецтва, а саме «Народна творчість і етнографія». Зараз їх кількість зросла як в загальноукраїнському, так і регіональному масштабі. Сьогодні часопис “Народна творчість та етнографія” друкує ряд публікацій з високоякісними ілюстраціями про одяг і вишивку України, велика частка з яких надійшла із Покуття. З січня 1995 р. виходить науковий вісник Інституту народознавства “Народознавчі зошити”. Це щоквартальний науковий часопис, який містить як загальнотеоретичні, аналітичні матеріали (більшість), так і джерельні та науково-популярні. Не зважаючи на скромність оформлення (брак коштів) часопис встиг завоювати свого масового читача і в Україні, і поза її межами. Значна частина матеріалів помічених у часописі торкається культури і побуту Покуття. Разом з тим часопис важкодоступний для прикарпатських авторів.

Серед місцевих прикарпатських видань треба відзначити “Наукові записки”, які видають Івано-Франківський краєзнавчий музей та Інститут народознавства НАН України з 1993 р. У ньому друкуються статті з історичного краєзнавства Покуття.

Історичним факультетом (сьогодні Інститут історії і політології) Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника видається з 1994 р. часопис “Галичина”, на сторінках якого друкуються матеріали з історії, археології, культури і побуту населення Прикарпаття і Покуття.

З 2002 р почав виходити регіональний науково-методичний альманах «Краєзнавець Прикарпаття», засновниками якого є Івано-Франківський обласний державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді та Івано-Франківська обласна організація Всеукраїнської спілки краєзнавців. В альманасі публікуються повідомлення і статті з історії покутського краю.

Вартий уваги літературно-краєзнавчий і мистецький альманах «Ямгорів», який видає у Городенці з 1989 р. місцевий краєзнавець В.Никифорок. У ньому часто виступають, крім місцевих краєзнавців, науковці зі Львова та Івано-Франківська⁷. Вийшло 15 випусків. Історико-краєзнавчий та літературно-мистецький альманах “Покуття” виходить з 1994 р. у Снятині, де також друкуються історико-краєзнавчі та етнографічні матеріали⁸.

З 1996 р. у Коломиї реалізується видавничий проект «Енциклопедія Коломийщини» (за редакцією М.Васильчука та М.Савчука)⁹. Для написання оригінальних гасел коломиїські енциклопедисти часто здійснюють спеціальні дослідження тих або інших проблем. Тут є оглядові статті на певні теми, статті про населені пункти, події і явища, осіб тощо. Вийшло загалом вісім томів на

літери А – Д, Ч – Я. Тут також видають серію альбомів “Українське мистецтво у старій листівці”¹⁰ та “Коломийська бібліотека” (автор проекту В.Ковтун).

На Снятинщині видавництво “Прут Принт” (директор В.Карий) при сприянні місцевої влади запровадило видавничий проект “Скрижалі вічності” із серіями “Літопис краю” і “Скарби отчої землі”, де у відповідних виданнях є вагомі успіхи у висвітленні історико-краєзнавчої тематики та героїчного минулого наших країн. Друкарня працює під девізом “Кожному місту і селу – написану історію”. Завдяки титанічній праці видавництва “Прут Принт” лише у Снятинському районі вже майже половина населених пунктів мають надруковані історії, а окремі села мають по 2–3 книжки (окремо описані історії церкви і школи)¹¹. З 2004 р. видавництво успішно працює над виконанням Програми книговидання, яка розробляється райдержадміністрацією і затверджується сесією районної ради. За п’ять років в рамках цієї Програми видано майже тридцять п’ять видань покутських авторів.

Активно репродукує фотоілюстративні видання присвячені покутському краю львівське видавниче підприємство “Світло й Тінь”. Президент цього видавництва, визначний український фотохудожник, головний редактор фотожурналу “Світло й Тінь”, уродженець Покуття В.Пилип’юк є автором біля 60-ти відомих фотоальбомів, частина з яких присвячено рідному краю¹².

Ряд публікацій покутських краєзнавців можна знайти у місцевих районних газетах “Вісник Коломиї” (Коломия), “Вільний голос” (Коломия), “Вперед” (Тисмениця), “Голос Покуття”, “Снятинська вежа” і “Захід” (усі – Снятин), “Край” (Городенка), “Злагода” (Тлумач).

Великий вклад у популяризації традиційної культури вносить історико-краєзнавча література. За дев’ятнадцять років незалежності місцевими краєзнавцями написано понад 250 історій окремих населених пунктів Івано-Франківської області. Містам, містечкам і селам покутського краю присвячена велика кількість праць. За попередніми підрахунками у період незалежності з історії покутської Коломийщини написано близько 25 історій населених пунктів¹³. Снятинщина може похвалитися більше 20 працями з історії містечок і сіл краю¹⁴. Городенківщина представлена 15 дослідженнями з історії населених пунктів¹⁵. Тлумаччина може похвалитись виданням більше десяти історій містечок і сіл краю¹⁶. Покутська Тисмениччина, хоч і невелика за обсягом, проте і тут можна виокремити біля десяти написаних історій населених пунктів¹⁷. І це далеко неповний перелік за різним змістовим жанром досліджень. Пишуть їх люди різних професій – відомі вчені, історики, вчителі різних дисциплін, лікарі, інженери та ін. Багато з цих книг містять цінний джерельний історико-краєзнавчий матеріал. Звичайно, книги з історії населених пунктів не всі однакові за науковим рівнем, деякі не мають рецензій, літературних редакторів, але добре вже те, що зроблено перші, водночас і вагомі, кроки у справі популяризації історії рідного краю. Адже підростаючому поколінню необхідно знати свою історію у всій її складності, неоднорідності, прочитати чесний і правдивий опис місцевих подій і фактів.

Нині в багатьох містах і селах Івано-Франківщини живуть і працюють краєзнавці, імена яких відомі далеко за її межами, бо вони є перш за все авторами цікавих історико-краєзнавчих видань. Перш за все ми хочемо відмітити доктора історичних наук, професора Володимира Грабовецького. У сучасному історичному краєзнавстві саме він поклав початок міського літописання на Прикарпатті і нині продовжує плідно працювати у цьому напрямі. Багатий матеріал з історії, культури і побуту мешканців Покуття в минулому він подав у своїх “Нарисах історії Прикарпаття”, що вийшли у 8 томах протягом 1992–1995 років¹⁸, а також в історіях окремих населених пунктів, серед яких найвідомішою є “Історія Коломиї. З найдавніших часів до початку ХХ ст.”¹⁹. Цікавою є праця знаного вченого “Ілюстрована історія Прикарпаття” у трьох томах, де належним чином приділена увага і окремим сторінкам з історії покутського краю²⁰.

Серед прикарпатських науковців, які торкалися питання вивчення Покуття, слід виокремити Б.Гавриліву, В.Бурдуланюка, П.Арсенича, А.Ю.Угорчака²¹.

Активно працюють над вивченням історії, культури і побуту Коломиї і Коломийщини М.Андрусак, М.Васильчук, М.Савчук, В.Глаголюк, І.Монолатій, В.Ковтун, М.Павлюк, М.Арсак, Б.Сенюк та ін. Серед праць присвячених цьому покутському району слід виділити наступні: “Коломийщина: вчора і сьогодні” (упорядники М.Васильчук, В.Плахта, О.Гаврилюк) (2006), “Коломия з минулого в сьогодні” В.Ковтуна та І.Монолатія (2005), “Українська видавнича справа в Коломиї (друга половина ХІХ – ХХ ст.)” М.Васильчука (2003), “Українська преса Покуття як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю 20–30-х рр. ХХ ст.” В. Глаголюка (2008), навчально-методичний посібник “Літературне краєзнавство: Коломия і Коломийщина (ХХ століття)” М.Васильчука (2007)²².

На Снятинщині плідно працює член Всеукраїнської спілки краєзнавців, історик-педагог В.Харитон. Його перу належить низка праць з історії населених пунктів Покуття: “На Чорній Бистриці село (нарис з історії Чернівецької області: 1399–1939 роки)” (1993), “Просвіта в Тисмениці” (1994), “Хриплин. Короткий історичний нарис” (1995), “Замки Галицької землі. З історії фортифікаційного будівництва на Прикарпатті в ХІV–ХVІІ століттях” (1998), “Пшеничники. Причини до історії села” (1999), “Старожитності Тисменищини. Випуск 1. Соціально-економічне становище селян та національно-визвольний рух і антишляхетська опозиція на Тисменищині в ХІV–ХVІІІ ст.” (2000), “Там, де добрі лови. Нариси історії Тулови” (2002), “Снятинщина: люди, події, факти” (2003), “Снятин погляд крізь час. Історичні ескізи” (2007), “З історії суспільно-політичного руху в Галичині і на Покутті наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Книга для вчителів і учнів” (2007) тощо²³. Проте найважливішою вважається монографія “Снятин над Прутом” (2003), написана у співавторстві з М.Тимофійчуком. Нариси історії міста та околиць доведені до початку ХХ ст.²⁴ Справжній подвижник галицького краєзнавства В.Харитон завжди у щоденній праці, зокрема готує історичний довідник про населені пункти Снятинщини.

Серед відомих краєзнавців Снятинщини слід також виокремити О.Гунька М.Попадюка, Я.Романюка, В.Карого, Р.Кіреєву, Ю.Радевича, М.Гуйванюка, Т.Виноградника, Д.Чабана, А.Королька тощо²⁵. Зокрема, О.Гунько усе своє творче життя присвятив вивченню першого у Галичині молодіжного товариства «Січ», заснованого у с. Завалля Снятинського району в 1900 р. Був організатором двох конференцій, присвячених 95- і 100-річчю заснування Завальської Січі²⁶. Унікальним є видання «Покутської хрестоматії» (2007), упорядником якого є М.Попадюк. Тут подані найкращі літературні твори місцевих поетів і письменників²⁷.

Городенківщина може похвалитися низкою краєзнавців, які займаються вивченням історичного літопису краю. Серед них можна виділити П.Сіреджука, В.Марчука, Я.Левкуна, В.Никифорука, М.Яримовича, Р.Смеречанського, О.Кагляна та ін.²⁸ На подвижницькій ниві історичного і туристичного краєзнавства кропіткою працею відзначається Я.Левкун. Однією з найкращих вважається фотоілюстративне видання автора «Скрижалі Покутської Городенківщини»²⁹. Даний туристичний путівник-довідник був підготовлений і репрезентований в рамках святкування другого фестивалю покутян «Покутські джерела», що відбувся у Городенці в серпні 2009 р., і знайомить нас з історією, географією, етнографією, історичними пам'ятками архітектури, побуту, культури, видатними особистостями, музеями, замками краю, подає цікаві туристичні маршрути, календар Городенківщини.

На основі архівних матеріалів, документальних джерел, монографічної літератури, періодичних видань та спогадів у 2002 р. видана монографія з історії Тисмениці І.Андрухівим та С.Гаврилюком³⁰. Автори не ставили собі за мету написати вичерпну історію міста. Проте намагалися об'єктивно відтворити в хронологічній послідовності історію Тисмениці на фоні історичних подій, що мали місце в Україні, охопивши всі багатогранні сфери життя та його мешканців. Прикметним є і те, що першу письмову згадку про Тисменицю датують 1062 р., а не 1144 р., як вважалося раніше.

На Тлумачині активно працюють місцеві краєзнавці, етнографи і освітяни М. Буджак, А.Сасевич, І.Драбчук, М.Дземан, Д.Боднарчук, І.Попадинець, В.Ганчак, Б.Слабий та ін.³¹ Унікальним не тільки для Покуття, але й для всього Прикарпаття та України, є підготовлене освітянами двотомника «З історії освіти Тлумачини» (2007, 2009)³². У книгах поданий систематизований виклад подій з історії краю, що охоплюють період від найдавніших часів до наших днів. Вміщено матеріали ряду загальноосвітніх, дошкільних і позашкільних навчально-виховних закладів. Автори використали багато архівних документів, спогадів сучасників та фотоілюстрацій.

Відроджено на Покутті видання історико-мемуарних збірників, які були започатковані українськими емігрантами: «Городенщина» (том другий, 2002) та «Коломия й Коломийщина» (том другий, 2008)³³.

В нашій області функціонує 154 державних музеїв, окремі мають свої філіали, та близько 80 музеїв діють на громадських засадах. В деяких із них відображено історію, побут, і культуру покутського регіону.

Серед державних музеїв виділимо такі. Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й.Кобринського – фондів надбання та експозиційний показ якого є матеріальна культура населення цих регіонів з кінця XIX–XX ст. Особливе багатство складають вироби народних майстрів декоративно-прикладного мистецтва (різьба, гончарство, вироби з металу, вишивка, одяг, ткацтво, тощо). Його колекції становлять світову цінність. Музей організовує конференції та зібрання народних майстрів декоративно-прикладного мистецтва. Недавно відкритий філіал цього музею – єдиний у світі музей “Писанки” в місті Коломій.

Фондовим надбанням Івано-Франківського краєзнавчого музею є речі побуту та інші вироби від доісторичних часів (пізній палеоліт) до кінця XX ст.³⁴ Музей володіє багатими колекціями матеріальної і духовної культури покутян. Музей є методичним центром вивчення та експонування історії, культури, і побуту при карпатців. Зараз він став навчальною базою студентів Інституту історії і політології та Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника. Музей організовує етнографічні науково-збиральницькі експедиції, в тому числі і на Покуття. Систематично проводить науково-теоретичні конференції з історико-краєзнавчих та етнографічних проблем.

Значну наукову вартість мають музеї історії покутських міст: історико-меморіальний музей історії м. Тисмениці ім. С. Гаврилюка і музей історії м. Коломій. Якщо у першому музеї можна почерпнути багато інформації з історії і етнографії (особливо стосовно розвитку кушнірського ремесла), то у другому у 18 експозиційних залах та фондів і службових приміщеннях живе коломийський час в фотографіях, документах, меморіальних речах і речах побуту городян, більше 20 тисяч одиниць збереження: від першої літописної згадки 1241 р. і до сьогодення. Ще один музей у Коломій – старовинного Покуття “Просвіта” – містить приватну колекцію старожитностей краю: нумізматику, боністику, одяг, побутове, військове зняряддя та багато іншого.

Покуття багате на літературно-мистецькі таланти. А тому не дивно, що тут серед інших районів Івано-Франківської області сконцентровано найбільше літературно-меморіальних музеїв, серед яких найбільш відомими є Русівський літературно-меморіальний музей Василя Стефаника, літературно-меморіальний музей І.Федорака (с. Русів Снятинського району), Снятинський літературно-меморіальний музей Марка Черемшини, художньо-меморіальний музей Василя Касіяна, музей-бібліотека Михайла Бажанського, музей-кімната Назарія Яремчука у Снятині, літературно-меморіальний музей Леся Мартовича в с. Торговиця Городенківського району, літературно-меморіальний музей Мирослава Ірчана (Андрія Баб’юка) в с. П’ядики Коломийського району, краєзнавчий музей імені Леся Гринюка, кімната-музей Андрія Чайковського Коломийського музею

народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й.Кобринського, кімната-музей М.Підгірянки та її родини у м. Тлумачі, музей скульптора Р.Бринського у с. Долина Тлумацького району тощо. Основний напрям роботи цих музеїв – не тільки дослідження і популяризація літературної творчості покутських поетів і письменників, але й вивчення історії, культури і побуту краю.

Приділяється увага і вивченню національно-визвольних змагань покутського краю. Тому не дивно, що за роки незалежності з'явилася ціла низка музеїв з таким напрямом діяльності: на Городенківщині – музей “Борцям за волю України” (м. Городенка), музей історії села та визвольних змагань (с. Тишківці), меморіальний музей родини Шухевичів (с. Тишківці), музей “Борцям за волю України” (с. Копачинці); на Снятинщині – історико-меморіальний музей визвольних змагань ім. Василя Андрусяка (м. Снятин), музей визвольних змагань покутського краю (сmt. Заболотів) та ін.

З громадських музеїв особливо слід відмітити унікальні історико-краєзнавчі та етнографічні колекції музеїв с. Іллінці та Белелуя Снятинського, с. Корнич Коломийського районів та міста Тисмениці.

У рамках святкування другого фестивалю “Покутські джерела” знаменною подією стало відкриття у серпні 2009 р. Етнографічного музею “Покуття” в м. Городенці. Тут зібрані унікальні матеріали – найрізноманітніші види народного мистецтва, якими здавна славиться край. Особливо цікаві зразки різьби на дереві, якими прикрашали житлові і культові споруди, меблі, предмети побуту, музичні інструменти тощо.

Значну роль у популяризації традиційної культури покутян відіграють фестивалі, огляди, свята. Нам приємно, що розпорядженням Івано-Франківської обласної державної адміністрації з 2008 р. започатковано проведення в районах Покутських міжрайонних фольклорно-етнографічних фестивалів “Покутські джерела”. Перший такий фестиваль пройшов у Снятині 20–21 вересня 2008 р. в рамках святкування 850-річчя його заснування. Другий фестиваль “Покутські джерела” пройшов у Городенці 15–16 серпня 2009 р. Цього року урочисте дійство прийняв Тлумач, де у Будинку культури 18 вересня 2010 відбулася презентація історико-культурологічного видання “Покуття. Історико-етнографічний нарис” (автор ідеї та керівник авторського колективу Василь Марчук, головний редактор Андрій Королько)³⁵.

Підготовка унікального видання “Покуття. Історико-етнографічний нарис” є важливою складовою загальнонаціонального завдання популяризації наукових знань про Україну та її історичні землі, їхнє легендарне минуле, самобутню культуру, талановитий народ. Це видання адресоване українській молоді, студентству, науковцям, вчителям, простим жителям краю, усім, для кого українська регіональна історія не є байдужою, а дає наснаги до суспільної праці у вивченні витоків першотворення малої батьківщини. Зміст книжки підпорядкований єдиній меті – на основі наукового підходу, підбірки історико-краєзнавчих та етнографічних матеріалів відтворити яскраві сторінки історії, культури, побуту, звичаїв покутян; за допомогою описових та ілюстративних засобів показати різноманітні сторони життя наших дідів і прадідів.

Основу авторського колективу склали викладачі-науковці Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. До участі над цим проектом долучилися науковці і краєзнавці з Івано-Франківська, Львова, Коломиї, Снятина, Городенки, Тисмениці і Тлумача.

Ілюстративне відтворення найвидатніших пам'яток природи, історії, культури і етнографії Покуття подане у книзі в хронологічно-тематичній ретроспективі. Структуру видання складають чотири тематичні розділи (дев'ятнадцять підрозділів): пам'ятки природи; історичний літопис; етнографія; Покуття туристичне.

Попри величезне зацікавлення вивченням історії, культури, побуту Покуття, робота не припиняється. Перед краєзнавцями, етнографами, літературознавцями, мистецтвознавцями постають нові завдання, зумовлені не стільки вивченням окремих населених пунктів Покуття у всій палітрі розмаїтості культури, побуту, звичаїв, яскравих сторінок історії (хоча й ця справа надзвичайно важлива і потрібна), скільки необхідністю узагальнити весь досвід вивчення краю в контексті історії Прикарпаття, західноукраїнських земель, загалом історії України. Не менш важливим для наукового аналізу залишаються питання розробки вивчення окремих сторінок історії Покуття. Важливо глибинніше на першоджерельному матеріалі (для прикладу, при вивченні європейських карт пізнього середньовіччя і нового часу) окреслити межі Покуття. Потребує уваги вивчення Покуття в період перебування її у складі Речі Посполитої, Австрійської (Австро-Угорської) імперії. Ще чекає свого синтезованого дослідження участь покутян у національно-визвольних змаганнях ХХ ст.

Покуття багате відомими людьми. Безумовно це є предметом вивчення історичної персоналістики. Не менш важливим та актуальним завданням залишається відображення щоденної історії покутського села чи містечка. У полоні традиційних схем викладу, поданих самими ж дослідниками, залишаються питання взаємин покутян з сусідами: гуцулами, бойками, подоляками, а також буковинцями на етнологічному рівні вивчення.

У рамках проведення ґрунтовних джерелознавчих пошуків потребують ретельного вивчення закордонні архівні фонди Польщі, Австрії, Російської Федерації, Молдови, Румунії, де зберігаються документи та матеріали, пов'язані з історією, етнографією, літературознавством, мистецтвознавством Покуття. Означені напрями майбутніх досліджень далеко не вичерпні. Історія, культура, побут, звичаї Покуття залишаються в центрі уваги багатьох науковців і краєзнавців.

REGIONAL HISTORY STUDIES OF POKUTTIA (THE 90-IES OF THE 20TH – THE EARLY 21ST CENTURY)

Andriy KOROLKO

Vasyl Stefanyk National University of Precarpathia;
History Department of Institute of History and Politology

The article is an overview and analysis of the regional history studies of the historical and geographical region of Precarpathia – Pokuttia. The attention is paid to the organization of the research expeditions to the region, individual researches of scientists and ethnographers, the holding of the conferences on historical ethnography, ethnology, tourism, publishing scientific works on regional history studies; the improvement of work of the museums that deal with this issue, the organization in Ivano-Frankivsk region, including Pokuttia, of the Ukrainian and regional festivals, reviews of holidays and special exhibitions.

Keywords: Pokuttia, region, regional studies, ethnology, regional history literature, museum, festival.

¹ Етнографічна мозаїка // Прикарпаття. Спадщина віків. / авт. ідеї та голов. ред. М. Кугутяк. – Львів : Манускрипт-Львів, 2006. – С. 438-503.

² Передмова // Покуття. Історико-етнографічний нарис. – Львів : Манускрипт-Львів, 2010. – С.11.

³ Історія міст і сіл Української РСР. Івано-Франківська область. – К. : Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1971. – 639 с. – С.173-197, 228-244, 273-345, 516-606.

⁴ Паньків М. Покуття / М. Паньків // Жовтень. – 1987. – №2. – С.100-104; Снятин. – 2004. – №1. – С.19-28.

⁵ Завальська “Січ” – початок масового руху національно-патріотичних сил за відродження української державності: Матеріали наук.-теорет. конф. – Снятин : Над Прутом, 1995. – 95 с.; Українська видавнича справа в Коломиї (друга половина XIX- XX ст.): матеріали наук.-практ. конф. з нагоди 140-річчя видав. справи в Коломиї (Коломия, 25 лют. 2004 р.). – Коломия : Вік, 2004. – 84 с.; Коломия давня і нова: міська цивілізація в історії та культурі : матеріали регіон. науково-теоретичної конференції, присвяченої 600-річчю надання Коломиї Магдебург. права / за ред. І. Монолатія. – Коломия : Вік, 2005. – 194 с.; Лицарі рідного краю: січово-стрілецька традиція в історії, культурі та мистецтві України ХХ століття. / Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, присвяченої пам’яті організатора січово-стрілецького руху в Галичині, генерального отамана Українського січового союзу, голови Української Боевої Управи Кирила Трильовського, 17 травня 2007 р. / Упор., ред. І. Монолатія. – Коломия: Вік, 2007. – 312 с.; Снятин, Снятинщина: історія і сьогодення // Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 850-річчю міста Снятина на Покутті / Упоряд. Я. Романюк та В. Харитон. – Снятин: Прут Принт, 2008. – 136 с.; На варті доленосних літ. Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю вежі Снятинського магістрату. Упоряд. В. Харитон та Я.Романюк. – Снятин: Прут Принт, 2009. – 172 с., та ін.

⁶ Івано-Франківщина туристична. Бойківщина. Гуцульщина. Опілля. Покуття / Голов. упр. туризму і культури ОДА. - Івано-Франківськ, 2007. - 33 с.; Коломийщина: Фотоальб. / Фотознімки Я.Проціва, передм. В.Плахти.-Коломия: Вік, 2002.- 48 с.; Коломийщина / текст та упоряд.: Н. Тарновецька, М. Кавацюк. – Коломия, 2008. – 110 с.; Снятинщина : місце самоврядування (четверте демократичне скликання) : інформ.-довід. зб. про історію, демографію, інфраструктуру / В. Я. Харитон. – Снятин, 2005. – 82 с.; Снятинщина – земля Покуття : путівник. – Т. : Наш Світ, 2007. – 21 с. – (Історія-культура-туризм); Мандруючи Городенщиною : турист, путівник. – Городенка, 2003. – Буклет; Левкун Я. Скрижалі Покутської Городенківщини / Я. Левкун. – Городенка, 2009.

– 176 с.; Тлумач : путівник. – Тлумач : Наш Світ, 2003. – (Історія-культура-туризм); Тисменичина : інформ. рекл. вид. – Тисмениця, 2002. – 20 с., та ін.

⁷ Ямгорів : Літ.-краєзн. і мистец. альм. / Засновник В. Никифорок. – Городенка, 1994-1997. – №7-8. – 1994-1995. – 191 с.; №9-10. – 1997. – 176 с.

⁸ Покуття: Історико-краєзнавчий та літературно-мистецький альманах / Снятинська районна держ. адміністрація; Районна організація Товариства української мови ім. Шевченка «Просвіта». – Снятин, 1994.

⁹ Енциклопедія Коломийщини / за ред. М. Васильчука, М. Савчука. – Коломия : Вік, 1996–2007. Зшиток 1, літера А. – 1996. – 34 с. Зшиток 2, літера Б. – 1998. – 120 с. Зшиток 3, літера В. – 2000. – 244 с. Зшиток 4, літери Г, Ґ. – 2006. – 228 с. Зшиток 5, літера Д. – 2007. – 146 с. Зшиток 12, літера Ч. – 2001. – 64 с. Зшиток 13, літера Ш. – 2003. – 110 с. Зшиток 14, літери: Щ, Ю, Я. – 2002. – 64 с.

¹⁰ Ковтун В. Українське мистецтво у старій листівці. Вип. 1. Творчість Пстрака. [Альбом-каталог] / В. Ковтун, С. Полегенький. – Коломия : Вік, 2003. – 114 с.; 3 Коломиєю у серці: Творчість художників у поштової листівці / Упоряд. В. Ковтун, С. Полегенький; Авт. текстів М. Васильчук. – Коломия : Вік, 2005. – 155 с. – (Серія «Українське мистецтво у старій листівці». Вип. 3.); Коломия з минулого в сьогодення / В. Ковтун, І. Монолатій. – Коломия : Вік, 2005. – 170 с. – (Серія «Українське мистецтво у старій листівці». Вип. 4.), та ін.

¹¹ Друковане слово Снятина : Літопис 1991-1998 рр. / Авт.-упоряд. В. Карий. – Снятин : Прут Принт, 1998. – 40 с.

¹² Пилип'юк В. В краю Черемоша й Прута : [Снятинщина]: Фотоальб / В. Пилип'юк – Львів : Світло й тінь, 1995. – 120 с.; Снятине мій : Снятину 850 : фотоальб. / В. Пилип'юк. – Л. : Світло й Тінь, 2008. – 152 с.; Пилипюк В. Новоселиця над Рибницею (Нариси історії села). Науково-краєзнавче видання / В. Пилип'юк, П. Сіреджук. – Львів : Світло і тінь, 2006. – 154 с.

¹³ Клапчук М. Історія Корнича / М. Клапчук. – Коломия, 1992. – 112 с.; Гораль С. Історія Підгайчиків / С. Гораль. – Коломия : Вік, 1995. – 64 с.; Грабовецький В. Історія Коломиї. З найдавніших часів до початку ХХ ст. / В. Грабовецький. – Коломия : Вік, 1996; Жолобайло Я. Це Матіївці – наше село / Я. Жолобайло – Коломия : Вік, 1998. – 184 с.; Стефанців Б. Село, моє рідне село. Іст. нариси, спогади, нар. оповіді, легенди, обряди, традиції та побут с. Воскресінці. – Коломия: Вік, 1998. – 254 с.; Хавлюк М. Отинія. Іст. Нариси / М. Хавлюк. – Коломия : Вік, 1998. – 148 с.; Фесюк М. У долині село лежить [с. Воскресінці] / М. Фесюк. – Коломия, 1999. – 124 с.; Миронюк М. Історія Королівки з найдавніших часів до сьогодення / М. Миронюк. – Коломия, 1999. – 128 с.; Петрук М. Історія Товмачика. Історико-краєзнавчий нарис / М. Петрук, Д. Петрук. – Коломия : Вільний голос, 2000. – 96 с.; Барасюк М. Нарис історії села Черемхів / М. Барасюк, Ф. Тарантук, Я. Коземчук. – Івано-Франківськ : Екор, 2000. – 40 с.; Грабовецький В. Іванівці. Літопис села над Прутом / В. Грабовецький. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2001. – 264 с.; Григор'єва Г. Історія села Перерів / Г. Григор'єва. – Коломия, 2003. – 160 с.; Гораль С. Доленосна істина : про с. Підгайчики Коломийського р-ну та його людей / С. Гораль. – Коломия, 2005. – 320 с.; Боднар І. Історія села Голосків / І. Боднар. – Коломия, 2007. – 52 с., та ін.

¹⁴ Чабан Д. Село над бистроплинною Рибницею: (Докум. нарис про с. Джурів) / Д. Чабан. – Снятин : Над Прутом, 1994; Храпко Є. Історія Завалля: [Іст.-етногр. опис] / Є. Храпко. – Коломия : Вік, 1997. – 285 с.; Касіян Р. Микулинці / Р. Касіян. – Снятин : Прут Принт, 1997. – 64 с.; Романюк Я. Історія школи села Долішне Залуччя / Я. Романюк. – Снятин : Прут Принт, 1998; Ступарик Б. Село за дібровою: Іст.-культ. краєзн. нарис про с. Задубрівці / Б. Ступарик, В. Гладій, М. Гладій. – Снятин : Прут Принт, 1999. – 64 с.; Марусик П. Белелує, колиска моя. Історія, етнографія, побут / П. Марусик. – Галич, 2000; Сандуляк І. Село Карлів колись і тепер. Репр. вид. про історію с. Прутівки / І. Сандуляк. – Івано-Франківськ, 2000. – 44 с.; Симовонюк М. Село на Підгір'ї. Історико-краєзнавчий нарис про с. Тростянець / М. Симовонюк. – Снятин : Прут Принт, 2000. – 40 с.; Андрійчук Ф. Моє село: [Попельники] / Ф. Андрійчук. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2001. – 144 с.; Чабан Д. Тучапи над Черемошем. Історико-краєзнавчий та етнографічний нарис / Д. Чабан. – Снятин : Прут Принт, 2001. – 228 с.; Харитон В. Там де добрі лови. Нариси історії Тулови / В. Харитон, М. Бійовський. – Снятин : Прут Принт, 2002. – 64 с.;

Харитон В., Снятин над Прутом. Нариси історії міста та околиць від найдавніших часів до початку ХХ ст. / В. Харитон, М. Тимофійчук – Снятин : Прут Принт, 2003; Романюк Я. Залуччя над Черемошем : [про с. Горішне Залуччя]: історико-публіц. розповідь / Я. Романюк, Л. Романюк. – К. : Веселка, 2004. – 262 с.; Розвадовський М. Моє лелече село : історико-етногр. нарис про с. Борщів / М. Розвадовський. – Снятин : Прут Принт, 2005. – 148 с.; Королюк І. Село на Галицькому гостинці: історико-краєзн. нарис про Ганьківці / І. Королюк. – Снятин : Прут Принт, 2005. – 124 с.; Данилишин І. Хом'яківка моя : матеріали до історії села / І. Данилишин. – Снятин : Прут Принт, 2005. – 96 с.; Пилипюк В. Новоселиця над Рибницею (Нариси історії села). Науково-краєзнавче видання / В. Пилип'юк, В. Сіреджук. – Львів : Світло і тінь, 2006. – 154 с.; Іванійчук Г. Карлів – перлина мого серця : нариси історії краю та рідного села Прутівки від найдавніших часів до сьогодення / Г. Іванійчук. – Снятин : Прут Принт, 2007. – 290 с.; Гаврилук І. В. Село моє рідне : нарис про с. Шевченкове [Снятин. р-н] / І. Гаврилук. – Івано-Франківськ, 2007. – 97 с., та ін.

¹⁵ Купчинський Б. Історія Тишківців (в датах , подіях і фактах). У 2т. Т.1. / Б. Купчинський. – Коломия : Вік, 1994. – 253 с.; Т.2. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 1999. – 271 с.; Никифорок В. Старожитності Городенківщини (у фактах, легендах, домислах) / В. Никифорок, Р. Смеречанський. – Снятин : Над Прутом, 1995. – 112 с.; Городецький Д. Моє рідне село (Серафинці) / Д. Городецький. – Городенка, 1996; Франків В. Історія Чернятина / В. Франків, Ю. Боднарчук. – Івано-Франківськ, 1996. – 118 с.; Городенка : 330-річчя магдебурзького права. 1668-1998 / Авт.-упоряд. М. Яримович. – Коломия : Вік, 1998. – 51 с.; Бабій В. Серафинці: п'ять віків. Матеріали до історії села / В. Бабій, В. Мулярчук, І. Шлемкевич. – Івано-Франківськ : Сіверсія, 2000. – 134 с.; Григурок І. Історія села Вербівці / І. Григурок. – Городенка, 2001. – 135 с.; Паньків М. Весілля у селі Вербівцях на Городенківщині: Присвяч. 625-річчю першої згадки про с. Вербівці (1373 р.) / М. Паньків. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. – 108 с.; Купчинський Б. Вікно. Історія села від найдавніших часів до наших днів / Б. Купчинський. – Івано-Франківськ : Сіверсія, 2001. – 360 с.; Бабій В. Серафинці (Янгорів) : Етногр. ст., спогади, всячина / В. Бабій, М. Мулярчик, В. Мулярчик. – Івано-Франківськ : Обл. друк, 2001. – 143 с.; Левкун Я. Давні старожитності села Незвиська / Я. Левкун. – Снятин : Прут Принт, 2002. – 96 с.; Левкун Я. Село лелек та золотавих пшениць. Нариси з історії села Воронів. – Снятин : Прут Принт, 2003. – 64 с.; Мохорук Д. Село моє Топорівці. – Снятин : Прут Принт, 2005. – 208 с.; Левкун Я. Славне покутське село Чортовець : матеріали до історії села / Я. Левкун. – Снятин : Прут Принт, 2007. – 84 с.; Випасняк І. Чернелиця – містечко над Дністром : корот. іст. нарис / І. Випасняк, Я. Яценюк. – Чернівці : Технодрук, 2008; Марчук В.В., Марчук Г.І., Марчук Н.В. Торговиця. Сторінки історії. – Івано-Франківськ : Лік, 2010. – 320 с., та ін.

¹⁶ Буджак М. По забутих стежках : 3 історії Товмача / М. Буджак. – Тлумач : Район, друк., 1993. – 104 с.; Тимчук М. Обпалена земля: Історія с. Грушки / М. Тимчук. – Тлумач : Район, друк., 1994. – 65 с.; Батіг М. Кризь гомін віків. Розповідь про долю покутського села Олеша, людей, котрі жили і живуть у ньому / М. Батіг. – Тлумач, 1996. – 29 с.; Слабий Б. Містечко, що в низині: Літопис Обертину / Б. Слабий. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 1996. – 238 с.; Іванцев І. Делева: Іст. нарис / І. Іванцев, І. Мандар. – Івано-Франківськ : Плай, 1999. – 56 с.; Данюк Н. Духовні скарби отчого краю. Іст.-краєзн. нарис про с. Жабокруки / Н. Данюк, М. Пілецька. – Снятин : Прут Принт, 2001. – 88 с.; Грабовецький В. Долина над Дністром : іл. історія села / В. Грабовецький. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2003. – 272 с.; Лаба В. Історія села Долина від найдавніших часів до 1939 року / В. Лаба. – Львів, 2004; Гачинський М. Нарис з історії села Петрова / М. Гачинський. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2006. – 516 с.; Тимів І. Село на Покутті в XV – XVIII ст. Нариси історії села Бортнико / І. Тимів. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2006. – 176 с.; Саєвич А. Тлумач – стародавнє місто Прикарпаття А. Саєвич. – Тлумач : РВК «Злагода», 2008, та ін.

¹⁷ Харитон В. На Чорній Бистриці село: (Нариси з історії с. Чернівца: 1399-1939 роки) / В. Харитон. – Івано-Франківськ : Галичина, 1993. – 77 с.; Харитон В. Хриплин: Корот. істор. нарис / В. Харитон. – Тисмениця: Б-чка часопису «Тисмениця: вчора, сьогодні, завтра», 1997. – 23 с.; Ступарик Б. Вільхові перехрестя. Кн. Пам'яті с. Вільшаниці / Б. Ступарик, В. Гладій, В. Федорів. – Івано-Франківськ, Лілея-НВ, 1999; Харитон В. Пшеничники: причинки до історії села / В. Харитон. –

Тисмениця : Поліграфлюкс, 1999. – 27 с.; Село над Стримбою-рікою [Липівка] : корот. іст. нарис / матеріали зібрав М. В. Луцан. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 1999. – 96 с.; Андрухів І. Гаврилук С. Тисмениця / І. Андрухів, С. Гаврилук. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2002. – 486 с.; Грабовецький В. Старожитності Тисмениччини. Соціально-економічне становище селян та національно-визвольний рух і антишляхетська опозиція на Тисмениччині в XVII-XVIII ст. Вип. 1 / В. Грабовецький, В. Харитон. – Івано-Франківськ, 2000. – 32 с.; Любчик І. Через роки і доли. Нарис історії села Липівка / І. Любчик. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2002. – 155 с.; Буртик П. Книга Марківців : оповідково-краєзн. літопис / П. Буртик. – Вінніпег ; Івано-Франківськ : Тіповіт, 2007. – 222 с., та ін.

¹⁸ Грабовецький В. Нариси історії Прикарпаття з найдавніших часів до XV ст. Т.1. / В. Грабовецький – Івано-Франківськ, 1992. – 208 с.; Грабовецький В. Нариси історії Прикарпаття XVI – першої половини XVII ст. Т.2. / В. Грабовецький – Івано-Франківськ, 1993. – 210 с.; Грабовецький В. Нариси історії Прикарпаття. Друга половина XVII ст. Т.3. / В. Грабовецький – Івано-Франківськ, 1993. – 167 с.; Грабовецький В. Нариси історії Прикарпаття. Соціально-економічні відносини (антикріпосницька опозиція народних мас у XVIII ст.). Т.4. / В. Грабовецький. – Івано-Франківськ, 1994. – 188 с.; Грабовецький В. Нариси історії Прикарпаття. Вірменські поселення XV – XVIII ст. Т.5. / В. Грабовецький. – Івано-Франківськ, 1994 – 174 с.

¹⁹ Грабовецький В. Історія Коломиї. З найдавніших часів до початку XX ст. Частина I / В. Грабовецький. – Коломия : Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 1996. – 172 с.

²⁰ Грабовецький В. Ілюстрована історія Прикарпаття. З найдавніших часів до I половини XVIII ст. Т.1. Друге доповнене видання / В. Грабовецький. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2001. – 427 с.; Грабовецький В. Ілюстрована історія Прикарпаття. Друга половина XVII – XVIII ст. Т.П. Друге доповнене видання / В. Грабовецький. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2003. – 415 с.

²¹ Гаврилів Б. Довідник краєзнавців Прикарпаття (XIX – поч. XX ст.) / Б. Гаврилів. – Івано-Франківськ, 1994. – 36 с.; Бурдуланюк В. Історія Прикарпаття. Хронологічний довідник / В. Бурдуланюк, Б. Гаврилів. – Івано-Франківськ, 1994. – 76 с.; Гаврилів Б. Галицьке краєзнавство : історичні дослідження на Прикарпатті в XIX – поч. XX ст.: монографія. Ч.1 / Б. Гаврилів. – Коломия : Вік, 1997. – 166 с.; Арсенич П. Краєзнавці Прикарпаття (XX ст.). Довідник / П. Арсенич, Б. Гаврилів, Ю. Угорчак. – Івано-Франківськ, 2002. – 42 с.; Бурдуланюк В. Історія культури Прикарпаття. Короткий нарис / В. Бурдуланюк. – Івано-Франківськ, 1997. – 96 с.; Арсенич П. Родина Шухевичів / П. Арсенич. – Коломия : Вік, 1995. – 114 с.; Арсенич П. Засновник «Січі» Кирило Трильовський. – Івано-Франківськ : Лілея, 2000. – 78 с.; Угорчак Ю. Чорнолицька легенда / Ю. Угорчак. – Івано-Франківськ, 1996. – 171 с., та ін.

²² Коломийщина: вчора і сьогодні : довід. / упоряд. : В. Плахта, М. Васильчук, О. Гаврилук. – Коломия : Вільний голос, 2006. – 192 с.; Ковтун В., Монолатій І. Коломия з минулого в сьогодні. – Коломия : Вік, 2005. – 170 с.; Васильчук М. Видавничі Коломия: Період та кн. вид. нової доби: Довід.-Коломия: Вік, 1995. – 48 с.; Васильчук М. Українська видавничі справа в Коломиї (друга половина XIX-XX ст.) / М. Васильчук. – Коломия : Вік ; Вільний голос, 2003. – 240 с.; Васильчук М.М. Літературне краєзнавство. Коломия і Коломийщина XX століття [Текст] : навч.-метод. посіб. / М. Васильчук. – Коломия, 2007. – 112 с.

²³ Харитон В. На Чорній Бистриці село: (Нариси з історії с. Чернівець: 1399-1939 роки) / В. Харитон. – Івано-Франківськ: Галичина, 1993. – 77 с.; Харитон В. «Просвіта» в Тисмениці / В. Харитон. – Тисмениця, 1994. – 29 с.; Харитон В. Хриплин: Корот. істор. нарис / В. Харитон. – Тисмениця: Б-чка часопису «Тисмениця: вчора, сьогодні, завтра», 1997. – 23 с.; Харитон В. Замки Галицької землі : з історії фортифікаційного будівництва на Прикарпатті в XIV-XVIII ст. / В. Харитон. – Івано-Франківськ, 1998. – 54 с. Харитон В. Пшеничники: причинки до історії села / В. Харитон. – Тисмениця : Поліграфлюкс, 1999. – 27 с.; Грабовецький В. Старожитності Тисмениччини. Соціально-економічне становище селян та національно-визвольний рух і антишляхетська опозиція на Тисмениччині в XVII – XVIII ст. Вип. 1 / В. Грабовецький, В. Харитон. – Івано-Франківськ, 2000. – 32 с.; Харитон В. Там де добрі лови. Нариси історії Тулови / В. Харитон, М. Бійовський. – Снятин : Прут Принт, 2002. – 64 с.

- ²⁴ Харитон В. Снятин над Прутом. Нариси історії міста та околиць від найдавніших часів до початку ХХ ст. / В. Харитон, М. Тимофійчук. – Снятин : Прут Принт, 2003.
- ²⁵ Снятин, Снятинщина, Україна – в серці Михайла Бажанського / авт.-упоряд. Ю. Радевич. – Снятин : Прут Принт, 2001. – 112 с.; Виноградник Т. Нащадки Василя Стефаника: Ст., спомини, нариси. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2001. – 152 с.; Харитон В. Снятинщина : люди, події, факти (календар-довід.) / В. Харитон, Я. Романюк. – Снятин : Прут Принт, 2003. – 272 с.; Харитон В. Духовні святині Снятинщини : пам'ятки церков, буд-ва з останньої чверті ХVІІІ – до початку ХХІ ст. / В. Харитон, Я. Романюк, Д. Чабан. – Снятин : Прут Принт, 2004. – 242 с.; Романюк Я. Пам'яттю серця зігріті : історія Снятинщини в літ.-мистец. пам'ятках 1914-2004 рр. / Я. Романюк, В. Харитон, Д. Чабан. – Снятин : Прут Принт, 2004. – 168 с., та ін.
- ²⁶ Гунько О. Завалля в пам'ятках старовини і сучасності / О. Гунько. – Снятин : Прут Принт, 2006-2007. Кн. 1. Духовні святині. – 2006. – 124 с. Кн. 2. З історії поколінь. – 2007. – 180 с.
- ²⁷ Покутська хрестоматія : хрестоматія / упорядкув. М. Попадюка. – 2-е вид., стер. – Снятин : Прут Принт, 2008. – 567 с.; Попадюк М. Скарби. Покутські родини. – Снятин: Прут Принт, 2000. – 96 с.; Попадюк М. Сліди, вкарбовані у вічність. Іван Франко і Снятинщина (статті та матеріали) / М. Попадюк, В. Харитон. – Снятин : Прут Принт, 2006. – 95 с.
- ²⁸ Сіреджук П. З історії заселення Городенківщини // Край. – 1999. – 3, 10 квітня; Смеречанський Р. Старожитності Городенківщини (у фактах, легендах, домислах) / В. Никифорок, Р. Смеречанський. – Снятин: Над Прутом, 1995. – 112 с.; Никифорок В. Городенка. Перегук віків [Образотв. матеріал] : літопис у світлинах. Вип. 1 / В. Никифорок, Р. Смеречанський, О. Каглян. – Городенка, 2005. – 24 с.; Марчук В. В. Торговиця. Сторінки історії / В. В. Марчук, Г. І. Марчук, Н. В. Марчук. – Івано-Франківськ: Лік, 2010. – 320 с., та ін.
- ²⁹ Левкун Я. Скрижалі Покутської Городенківщини / Я. Левкун. – Городенка, 2009. – 176 с.
- ³⁰ Андрухів І., Гаврилюк С. Тисмениця / І. Андрухів, С. Гаврилюк. – Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2002. – 486 с.
- ³¹ Буджак М. Золоте жниво : розповіді про відомих людей Тлумаччини / М. Буджак. – Тлумач, 1993-1996. Кн. 1. – 1993. – 32 с. Кн. 2-3. – 1996. – 39 с.; Слабий Б. Містечко, що в низині: Літопис Обертину / Б. Слабий. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 1996. – 238 с.; Сасевич А. Палке горіння двох сердець : [історія м. Тлумача] / А. Сасевич, Н. Сасевич. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2004. – 104 с., та ін.
- ³² Микицей М. З історії освіти Тлумаччини / М. Микицей / За ред. Я. Довгана. Т.1. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2007. – 372 с.; Ганчак В. З історії освіти Тлумаччини. Т.2 / В. Ганчак – Коломия : Вік, 2009. – 464 с.
- ³³ Коломия й Коломийщина. Том II. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Історико-краєзнавче видання / Упорядник і редактор Микола Савчук. – Філадельфія – Коломия : Видання Комітету Коломлян, 2008. – 400 с.; Городенщина: Іст.-мемуар. зб. Т.1. / зредагував М.-Г. Марунчак. – Нью-Йорк; Торонто; Вінніпег. – 862 с. Т.2. / голов. ред. В. Никифорок. – Коломия; Городенка, 2002. – 787 с.
- ³⁴ Івано-Франківському краєзнавчому музею – 50 років : тези доп. історико-краєзн. наук. конф. – Івано-Франківськ, 1990. – 32 с.
- ³⁵ Покуття. Історико-етнографічний нарис. – Львів : Манускрипт-Львів, 2010. – 456 с.